

**АКТУАЛЬНІ
ПРОБЛЕМИ
ПРАКТИЧНОЇ
ПСИХОЛОГІЇ**

Збірник наукових праць

Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції

16 травня 2025 р., м. Одеса

**MINISTRY OF EDUCATION AND SCIENCE OF UKRAINE
STATE INSTITUTION "SOUTH UKRAINIAN NATIONAL PEDAGOGICAL
UNIVERSITY NAMED AFTER K.D. USHYNsky"
MOLDOVA STATE UNIVERSITY
UNIVERSITY OF THE NATIONAL EDUCATION COMMISSION, KRAKOW
VILNIUS UNIVERSITY
JOHNS HOPKINS UNIVERSITY
ODESA NATIONAL ECONOMIC UNIVERSITY
KHARKIV NATIONAL PEDAGOGICAL
UNIVERSITY NAMED AFTER H. S. SKOVORODA
CLASSICAL PRIVATE UNIVERSITY
VASYL' STUS DONETSK NATIONAL UNIVERSITY**

**ACTUAL PROBLEMS
OF PRACTICAL PSYCHOLOGY**

Collection of scientific works
International Scientific and Practical Internet Conference

May 16, 2025

Odesa – 2025

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ЗАКЛАД «ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ К. Д. УШИНСЬКОГО»
ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ МОЛДОВИ
УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ КОМІСІЇ НАРОДНОЇ ОСВІТИ В КРАКОВІ
ВІЛЬНЮСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ
УНІВЕРСИТЕТ ДЖОНСА ГОПКІНСА
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ Г. С. СКОВОРОДИ
КЛАСИЧНИЙ ПРИВАТНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ДОНЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТУСА**

**АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ
ПРАКТИЧНОЇ ПСИХОЛОГІЇ**

Збірник наукових праць
Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції

16 травня 2025 року

Одеса – 2025

UDK 001+159.9 (063)
ВБК 72+88.4

МЕТОДИ ОПРАЦЮВАННЯ НЕГАТИВНИХ ЕМОЦІЙНИХ СТАНІВ У ВІЙСЬКОВИХ ТА ЇХ СІМЕЙ	
Нетребя О. О., Розіна І. В.	236
ТИПОЛОГІЯ ОСОБИСТІСНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ У ПАЦІЄНТІВ ІЗ ПАТОЛОГІЄЮ СЕРЦЕВО-СУДИННОЇ СИСТЕМИ: КОРЕЛЯЦІЯ З ПСИХОЕМОЦІЙНИМ СТАНОМ	
Тараненко О.П., Савенкова І.І., Павлова І.Г.	240
ПОРУШЕННЯ УВАГИ У КОНТЕКСТІ ПОСТТРАВМАТИЧНОГО СТРЕСОВОГО РОЗЛАДУ ОСОБИСТОСТІ	
Проняєва К.В., Астремська І. В.	242
ПРОБЛЕМА ЕМОЦІЙНОГО ВИГОРАННЯ ВЧИТЕЛІВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ	
Аветісян К. А., Чебикін О.Я.	245
ОСОБЛИВОСТІ МЕНТАЛЬНОГО ЗДОРОВ'Я ПІД ЧАС ВІЙНИ	
Келеш Т.О., Мельничук І. В.	249
ПІДЛІТКОВИЙ СУЇЦИД В УМОВАХ ВІЙНИ	
Діденко Г.М., Денисенко А.О.	252
ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ ВПЛИВУ ДІЯЛЬНОСТІ КАПЕЛАНІВ НА ПСИХОЕМОЦІЙНИЙ СТАН ВІЙСЬКОВИХ	
Ходаківський О.І.	255
ОСОБИСТІСНІ ЧИННИКИ ЯК ПРЕДИКТОРИ РОЗЛАДІВ СНУ: СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО РОЗУМІННЯ ПРОБЛЕМИ	
Тітова О.М., Венгер Г.С.	258
КЛІНІЧНА ТИПОЛОГІЯ ДЕПРЕСИВНОГО СИНДРОМУ У ПАЦІЄНТІВ ІЗ ПОСТТРАВМАТИЧНИМ СТРЕСОВИМ РОЗЛАДОМ	
Трофімова Т. А., Венгер Г.С.	261
ОСОБЛИВОСТІ АДАПТАЦІЇ ВИМУШЕНО ПЕРЕМІЩЕНИХ УКРАЇНЦІВ, ЯКІ ПЕРЕБУВАЮТЬ У СЛОВЕНІЇ ЧЕРЕЗ ВІЙНУ	
Толмачева М. А., Мельничук І. В.	263
КЛІНІКО-ПСИХОЛОГІЧНІ КРИТЕРІЇ КОМПЛЕКСНОГО ПОСТТРАВМАТИЧНОГО СТРЕСОВОГО РОЗЛАДУ У ДОРОСЛИХ ВНАСЛІДОК НЕСПРИЯТЛИВИХ УМОВ ЖИТТЯ	
Шумілова С.Д., Садова М.А.	266
ВПЛИВ ОСОБИСТІСНИХ РИС І КОПІНГ-СТРАТЕГІЙ НА ПОДОЛАННЯ СТРЕСОВИХ РОЗЛАДІВ ОСОБИСТОСТІ В УМОВАХ ВОЄННОГО ЧАСУ	
Яременко К. С., Савенкова І. І.	270
КОГНІТИВНИЙ, ЕМОЦІЙНИЙ ТА ОСОБИСТІСНИЙ РІВНІ ПРУШЕННЯ ПСИХОЛОГІЧНОЇ АДАПТАЦІЇ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ В УМОВАХ ВІЙНИ	
Ясинська Т.В., Полунін О.В.	274
THE ROLE OF PERSONALITY TRAITS IN THE RELATIONSHIP BETWEEN SUBJECTIVE WAR EXPERIENCE AND CHANGES IN EATING BEHAVIOR	
Holubenko A.S.	277

Література:

1. Гук О., Гриник І. Профілактика суїцидальної поведінки підлітків як актуальна соціально-педагогічна проблема. Молодь і ринок, 2021. № 2. С. 81- 85.
2. Рогатинська Н., Білосевич О. Суїцид серед неповнолітніх. *Актуальні проблеми правознавства*, 2024. 1 (37). С. 250 – 256.
3. <https://www.radiosvoboda.org/a/zapobihannya-samohubstvam-viyna-veterany-haryacha-liniya/33113003.html>

ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ ВПЛИВУ ДІЯЛЬНОСТІ КАПЕЛАНІВ НА ПСИХОЕМОЦІЙНИЙ СТАН ВІЙСЬКОВИХ

Ходаківський О.І.

*Державний заклад «Південноукраїнський національний
педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»
(м. Одеса, Україна)*

Актуальність проблеми полягає в тому, що специфіка участі військових у бойових діях часто негативно впливає на їхній психоемоційний стан. Наявні інструменти та підходи до їхнього відновлення не завжди є достатніми та ефективними. У цьому сенсі актуальною є проблема впровадження роботи капеланів для покращення психоемоційного стану військових поряд із роботою психологів та інших фахівців. Щодо останнього існують позитивні дані в деяких дослідженнях [2,5,7]. Можна стверджувати, що така взаємодія капеланів, як індивідуальна, так і групова, є однією з важливих ланок супроводу військових, спрямована на досягнення більш ефективних результатів щодо відновлення психоемоційного стану учасників бойових дій.

Попри те, що дослідження [2,5,7] досвіду роботи капеланів у цьому напрямі все більше зростають, вони все ще залишаються обмеженими. Враховуючи це, ми поставили **мету** узагальнити наявні дані щодо специфіки впливу діяльності капеланів на покращення психоемоційного стану військових.

Попередній аналіз поставленої задачі дав змогу виявити кілька підходів взаємодії капеланів із військовими.

Перший, умовно названий нами, як **комплексний**. До нього можна віднести результати досліджень Калениченко. Автор виділяє три ролі діяльності капелана у взаємодії з військовими: роль священника й душпастиря, роль психолога та роль волонтера [4]. У ролі священника він виконує свою основну місію – веде духовну опіку й задовольняє релігійні потреби військових. У ролі психолога він спілкується, вислуховує бійців, підтримує, дає поради, допомагає долати страх, вирішувати конфлікти тощо. У ролі волонтера він залучає гуманітарну, матеріальну допомогу, наприклад, шукаючи фінанси та закупаючи необхідні речі, спорядження, інструменти тощо. Ця робота надає соціальну підтримку військовим. З огляду на наведене можна говорити, що комбінуючи й суміщаючи всі три ролі капелан має найбільший позитивний вплив на бійців та їхній психоемоційний стан.

Другий підхід, умовно названий нами, як **підхід розкриття функцій** капелана у вищенаведених видах взаємодії капелана, що уточнює і деталізує їх. Відповідно до цього підходу, науковці [4,7], аналізуючи служіння капеланів в Україні часів АТО, зазначають, що вищеназвані ролі капелана знаходять вираження у виконанні таких основних функцій:

- духовної, яка включає проведення релігійних служінь, священнодійств, церковних таїнств та душпастирського спілкування,
- гуманітарної, яка спрямована на пошук ресурсів для допомоги,
- соціальної, згідно з якою капелан працює з родинами бійців і контактує з цивільним суспільством,
- терапевтичної, яка включає соціально-психологічну допомогу бійцям, які переживають кризові стани,
- інформаційної, згідно з якою капелан представляє інтереси бійців через взаємодію з представниками влади та медіа.

Третій підхід – це підхід, у якому напрями взаємодії капеланів із військовими регламентуються певними нормативно-правовими та іншими інструкціями [1]. Найбільш чітко такі функції взаємодії представлені в Законі України про Службу військового капеланства, де визначено специфічну, оптимізовану, профільну направленість. Закон України про Службу військового капеланства визначає такі 4 напрями діяльності капелана:

А. Душпастирська опіка (духовна підтримка, сприяння формуванню особистісної стійкості бійців);

Б. Релігійно-просвітницька робота (ознайомлення з основами релігійного світогляду, з етичними засадами захисту держави; виховання патріотизму, братерства та взаємоповаги);

В. Соціально-добродійна діяльність (турбота про матеріальні й соціальні потреби, налагодження партнерських відносин з релігійними, волонтерськими, громадськими організаціями задля надання всебічної підтримки, забезпечення турботливого ставлення до військових та їхніх родин);

Г. Консультування військового командування з релігійних питань (як духовно-релігійні питання можуть вплинути на виконання бойових завдань; пропозиції щодо організації релігійних заходів; інформування щодо релігійної ситуації в підрозділі, в місці дислокації і місці виконання завдань).

Четвертий підхід, який можна умовно назвати **конфесійним**. Військовий капелан належить до певної релігії і конфесії, також кожен військовий має своє віросповідання, яке може відрізнятися від віри капелана. Частина військових вважають себе нерелігійними: атеїстами або агностиками. В обов'язки капелана входить служити всім бійцям без винятку. Відповідно до різних релігійних переконань бійців, капелан має місію «служити своїм, опікуватися усіма, сприяти іншим» [3]. Служити своїм означає проведення богослужінь, таїнств, обрядів для тих, хто розділяє ту ж саму віру, що і капелан. Опікуватися усіма – це гуманітарна й моральна підтримка всіх бійців без винятку. Сприяти іншим – це особлива підтримка бійців іншої віри, щоб допомогти їм реалізувати їхні духовні запити в контексті їхньої релігійної приналежності. Отже характер та інтенсивність

взаємодії капелана з кожним військовим відрізняється залежно від їхнього віросповідання і відповідно має різний вплив на їхній психоемоційний стан.

П'ятий підхід взаємодії капеланів з військовими залежить від боєздатності і стану здоров'я бійців. Капелан повинен «дбати про живих, підтримувати поранених, шанувати загиблих» [3]. Тобто характер піклування капелана залежить від того чи боєць боєздатний, чи він поранений, чи перебуває в полоні, чи повернувся з полону, чи він зник безвісти або загинув. Очевидно, що капелан не має доступу до безпосередньої допомоги полоненим, зниклим безвісти і загиблим воїнам, але характер його піклування про родину бійця і шанування полеглого воїна, має вплив і на інших військових, які спостерігають за роботою капелана.

Підсумовуючи огляд різних підходів взаємодії капелана з військовослужбовцями можна зробити проміжний висновок. Він полягає в тому, що у всіх наведених підходах, незважаючи на констатацію наявності психологічної допомоги капеланів її розкриття ще недостатньо описано й потребує поглиблених досліджень. Наш аналіз наукових публікацій щодо психологічного впливу діяльності капеланів дав наступні попередні результати.

Так дослідження проведене Маковським [6] серед психологів та капеланів прикордонної служби, засвідчило позитивний вплив і доцільність залучення капеланів до надання психологічної допомоги: при подоланні психологічних травм, викликаних страхом смерті, пораненням чи загибеллю побратимів; при вирішенні сімейних проблем військових; для вирішення конфліктів в підрозділі; для досягнення духовної і особистісної гармонії військових.

В цьому аспекті слід також звернути увагу на результати досліджень Войтюк [2], яка на основі узагальнень зарубіжних робіт присвячених діяльності капеланів показала її вплив на покращення емоційного стану при корекції психічних травм та посттравматичного стресового розладу військових та ветеранів. У цьому ж контексті Кострубою [5] було проведене дослідження щодо впливу душпасторської опіки капеланів на психічне здоров'я. Автор констатує, що цей вплив має позитивний характер і його умовно можна поділити на дві основні категорії: соціальний і когнітивний. Залучення в релігійну спільноту надає людині в кризових станах необхідну соціальну підтримку. А релігійний світогляд допомагає сприймати негативні обставини життя в позитивному ключі, пропонуючи копінг-стратегії подолання кризових ситуацій.

Отже, узагальнюючи проведений нами аналіз літератури вітчизняних і зарубіжних досліджень відносно характеру взаємодії капеланів з військовими та його впливу на психоемоційний стан військових, можна зробити попередні висновки:

1. Вищенаведені напрямки взаємодії капелана мають спільні і відмінні позиції. До спільних можна віднести орієнтацію на цілеспрямоване використання професійних релігійних практик та соціальну ролеву функцію взаємодії. До відмінних можна віднести пряму або опосередковану взаємодію. Опосередкований вплив здійснюється через піклування про сім'ю військового і його побратимів (поранених, полеглих, зниклих безвісти, полонених), через представництво інтересів військового суспільству й через консультативно

просвітницьку взаємодію з військовим командуванням. Загалом капелан виконує ролі священника, психолога, волонтера, радника, комунікатора тощо.

2. Проведений попередній аналіз діяльності капеланів свідчить, що його функції, методи взаємодії з військовими переважно ґрунтуються на психологічних особливостях комунікативного впливу. Серед ключових особливостей такої взаємодії важливими є, як індивідуальна, так і групова робота з військовими, а також у співпраці з психологами та командуванням.

3. Проблема діяльності капеланів в аспекті можливостей їхнього впливу на покращення психоемоційного стану військових є достатньо актуальною та мало ще вивченою.

4. Актуальним на майбутнє є розкриття психологічних інструментів у поєднанні з теологічними практиками, спрямованими на профілактику, психокорекцію психоемоційного стану військових, які в найбільшій мірі постраждали від участі в бойових діях.

Література:

1. Про Службу військового капеланства : Закон України від 30.11.2021, № № 1915-IX : станом на 04.05.2024. Голос України. 2021. 21 груд.
2. Войтюк О. Залучення військових капеланів до надання психологічної допомоги військовослужбовцям: теоретичний огляд закордонних досліджень. Наукові праці Міжрегіональної академії управління персоналом. Психологія. 2022. вип. 2. С. 20–24. URL: <https://doi.org/10.32689/maur.psych.2022.2.3> (дата звернення: 14.04.2025).
3. Гореньков Д. Військове капеланство. Пошуки місця в строю. Український тиждень. 01.04.2025. URL: <https://tyzhden.ua/vijskove-kapelanstvo-poshuky-mistsia-v-stroiu/> (дата звернення: 14.04.2025).
4. Калениченко Т. Фокус на капелані: формування ролі та місії душпастирів для військовослужбовців. Софія. Гуманітарно-релігієзнавчий вісник.. 2017. вип. 1. С. 20–28.
5. Коструба Н. Психічне здоров'я і релігія: роль душпастирської опіки у медичних закладах. Теорія і практика сучасної психології. 2020. Т. 1 : 1. С. 112–117. URL: <https://doi.org/10.32840/2663-6026.2020.1-1.21>.
6. Маковський А. Практичні рекомендації керівному складу військових частин, органів і підрозділів охорони державного кордону щодо психологічного супроводу професійної діяльності прикордонників засобами душпастирства військових капеланів. Дніпровський науковий часопис публічного управління, психології, права. 2021. вип. 1. С. 55–58. URL: <https://doi.org/10.51547/ppp.dp.ua/2021.4.11>.
7. Маковський А. О. Психологічний супровід професійної діяльності прикордонників засобами душпастирства військових капеланів : дис. д-ра філософії у галузі 05 Соц. та поведінк. науки / Національна академія ДПС України ім.Б.Хмельницького. Хмельницький, 2023. 276 с.

ОСОБИСТІСНІ ЧИННИКИ ЯК ПРЕДИКТОРИ РОЗЛАДІВ СНУ: СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО РОЗУМІННЯ ПРОБЛЕМИ

Тітова О.М., Венгер Г.С.

*Державний заклад «Південноукраїнський національний
педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»
(м. Одеса, Україна)*

Ключові слова: сон, безсоння, особистісні риси, Big Five, нейротизм, тривожність, психодіагностика, психічне здоров'я.